

OBILJEŽJA HODOČASNIKA U MEĐUGORJU – MOTIVI I ZNAČENJE HODOČAŠĆA

Ivan LEUTAR, Augsburg – Leopold NEUHOLD, Graz – Zdravka LEUTAR, Zagreb

Sažetak

Rad se temelji na teorijskim teološkim, socijalnim i psihološkim preispitivanjima hodočašća na osnovi nekih dosadašnjih istraživanja. Cilj ovoga rada je upoznati obilježja hodočašćnika, njihove motive, posebnosti hodočašćničkoga mjesta i utjecaje hodočašća na svakodnevni život hodočašćnika. Rad je temeljen na istraživanju provedenom u Međugorju na uzorku od 505 ispitanika 2001. godine. U istraživanju su sudjelovali ispitanici iz 33 države. Podaci su prikupljeni polustrukturiranim upitnikom prevedenim na osam svjetskih jezika.

Rezultati su pokazali da su hodočašćnici u Međugorju najčešće praktični vjernici i da najčešće pripadaju katoličkoj vjeri, no postoji i udio drugih vjeroispovijesti. Motivi njihova hodočašća su duhovne naravi, traženje Boga i obnova duhovnoga života. Aktivnosti i okolina samoga mjesta vrlo su im važni, a posebice euharistija. Učinak za njihovu svakodnevnicu je duhovna obnova, koju više ističu praktični vjernici, ali svi, bez razlike, naglašavaju da nose mir, nadu, radost i sigurnost.

Ovim se radom dobio uvid u neka obilježja hodočašća i hodočašćnika danas, te on može poslužiti kao polazište za daljnja sustavna istraživanja hodočašća koja su rijetko zastupljena, a očito bitna za ponovno otkrivanje »svetoga« u sekulariziranome svijetu.

Ključne riječi: hodočašćnik, hodočašće, Međugorje, hodočašćničko mjesto, motivi hodočašća.

Uvod

Pod hodočašćem općenito razumijevamo posjet pojedinca ili grupe bližim ili daljim svetim mjestima u kojima traže ili doživljavaju nadnaravnu pomoć ili milost. Hodočašće se događa u religioznoj namjeri i držanju i ono je djelo pobožnosti. Često se poduzima zbog posebnih nakana, npr. ozdravljenja, spasenja duše, zahvale, pokore, posta, religioznog čašćenja, oslobađanja tjelesne i duševne nevolje itd.¹ U kršćanstvu hodočašće nije zapovijed, kao npr. u islamu ili u židov-

¹ Usp. M. EBERTZ, u: *Wörterbuch des Christentum*, Orbis Verlag, 2001., 1345.; V. MILOVAN, »Hodočašća kao osobit oblik štovanja Marije i svetaca«, u: *Bogoslovska smotra*, XLIV (1974.), br. 1, 105–118, zatim cijeli broj *Bogoslovske smotre*, 4 (1984.) posvećen hodočašćima; J. JUKIĆ,

stvu, nego je čin slobodne odluke pojedinca. Drugi vatikanski koncil vidi Crkvu kao putujuću, koja želi sagledati današnje moderno vrijeme i približiti mu se, kao i brige i nevolje svojih vjernika i svih ljudi dobre volje.²

Hodočasnik je onaj koji nosi štap u ruci. Ogrnuta kabanicom, sa šeširom, bocom vode i komadom kruha, osoba koja je na putu, lišena svega materijalnog, koja svoju sigurnost pronalazi i polaže u Boga i njezino je srce jedino Bogom ispunjeno. Srce hodočasnika može imati pitanja, sumnji, briga i problema, ali je ispunjeno i jednom čežnjom – biti na putu vjere i tome putu privesti mnoge.³ Sv. Augustin je rekao: »Nemirno je srce naše dok se ne smiri u tebi.«⁴ Tijekom stoljeća mnogi ljudi iz različitih motiva odlaze na različita vjernička mjesta s jednim hodočasničkim ciljem: iskusiti Boga, neposredno i intenzivno. Tijekom kršćanske povijesti uvijek se pitalo: »Je li Bog svugdje? Može li nas jednako čuti ako molimo u svojoj župnoj crkvi?«⁵ Tako su se već pitali sv. Jeronim, sv. Augustin, Erazmo Roterdamski i Toma Kempenac. Vjernički narodi, ali i velike osobnosti, zaputili bi se na hodočasničke putove i posjećivali sveta mjesta. Čisto racionalno, dakle razumski i s logikom, hodočašće se ne može opravdati. Ispravno je vjerovati da je Bog svugdje te da on može vjernike čuti na svakome mjestu. Isus je sâm poučio Samarijanku o istinskome klanjanju koje Otac ljubi, a to je klanjanje u Duhu i Istini (usp. Iv 4,23). Isto poručuje sv. Augustin: »Bog je svugdje, ne moramo mu ići nogama, nego samo srcem.«⁶

Situacija izgleda sasvim drukčije ako je promatramo psihološki. Zbog toga psihološki aspekti i impulsi srca moraju također biti vrlo ozbiljno uzeti u obzir. Postoji univerzalno široko shvaćanje određenih mjesta kao svetih. Stoga je potrebno razlikovati mjesta koja sami rezerviramo za Boga i mjesta koja Bog za sebe izabire u nekoj zajednici i čini ih hodočasničkim mjestima. Postoje razlike između župne crkve i hodočasničkoga mjesta. Jedno mjesto postaje hodočasničko, kao npr. u samim počecima, zbog toga što je tamo živio Isus, neka osoba na

Povratak svetoga, Crkva u svijetu, Split, 1988., 81–108; P. J. RIES, »Pilgerfart«, u: *Wandle im Glanze des Lichtes, der Herr, dein Gott, ist mit dir, Akten des I Weltkongresses über die Seelsorge der Wallfahrten und an Wallfahrtsorten*, Rim, 1992., 81–98; PAPINSKO VIJEĆE ZA BRIGU SELILACA I PUTNIKA, *Hodočašće u velikom jubileju 2000.*, Dokumenti 113, KS, Zagreb, 1998., br. 23.

² Usp. »LUMEN GENTIUM«, u: *Lexikon für Theologie und Kirche, Das Zweite Vatikanisches Konzil I, Dokumente und Kommentare*, Freiburg–Basel–Wien, Herder, 1966., 327.

³ Usp. H. BALDUR, »Die Wallfahrt – Sinnbild unseres Lebens«, u: K. WALTER (ur.), *Bewegung auf Gott*, Wilhelmshover–Münster, 1986., 51.

⁴ Usp. G. PAPINI, *Sveti Augustin*, Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1975., 113–118.

⁵ Usp. H. BALDUR, nav. čl., 51–60.

⁶ Usp. B. KÖTTING, *Peregrinatio religiosa*, Münster, 1980., 1.

glasu svetosti ili se ondje dogodio Božji zahvat. Nerijetko su to nepristupačna i manja mjesta. Na tome svetom mjestu otvaraju se vrata između neba i zemlje. Nebo i zemlja se dodiruju. Ako se na jednome mjestu dogodi takvo iskustvo, te vjernici to prepoznaju i hijerarhija prizna, vjernici tamo putuju i doživljavaju slična iskustva, te se nadaju i vjeruju da Bog na tome mjestu posebno čuje njihove molitve. Takvi se osjećaji i iskustva spontano događaju u svim religijama i vremenima. Mjesto postaje sveto po iskustvu prisutnosti Svetoga i Božje snage te zbog svoje izvanredne dimenzije. Na prvome mjestu stoje mjesta iz svete povijesti, kao što su Nazaret, Betlehem ili Jeruzalem. Potom slijede mjesta ukazanja ili čudesa (Guadalupe, Lourdes, Fatima).⁷ Vjernici su vrlo rano počeli hodočastiti i na grobove apostola i mučenika, npr. u Rim, na grobove Petra i Pavla ili u Santiago de Compostelu, na grob apostola Jakova.⁸ Također su mjesta, na kojima su sveci dobivali neke ključne milosti, postala hodočasnička mjesta, kao što je brdo La Verna, gdje je sv. Franjo Asiški, dvije godine prije svoje smrti, dobio stigme.⁹ Zbog sličnih su razloga poznate špilje i pećine, kao što je Subiaco za sv. Benedikta ili Manresa za sv. Ignacija Loyolskog. Ljudi traže sveta mjesta jer tamo mogu osobito snažno iskusiti Božju prisutnost i božansku snagu.¹⁰

Teorijski okvir

Proučavanja o Marijinim ukazanjima relativno su rijetka.¹¹ Neki se istraživači usredotočuju na sadržaj Gospinih poruka, a neki na odnos s Katoličkom crkvom, funkciju ili birokratizaciju ukazanja.¹² Mestrovic¹³ piše da je kult Marije »jedini ostatak primitivne ženske božice u modernoj zapadnjačkoj kulturi«.

⁷ Usp. B. THUM–B. RAFT–H. VOLK, »Heilige, das Heilige«, u: *LThK*, 1960., sv. 5, 84–92.

⁸ Usp. A. PAUS–H. JÜNGLING, »Heilige und das Heilige«, u: *LThK*, 1995., sv. 4, 1267–1274.

⁹ Usp. *isto*, 1270.

¹⁰ Usp. B. THUM–B. KRAFT–H. VOLK, »Heilige, das Heilige«; A. PAUS–H. JÜNGLING, »Heilige und das Heilige«; »Heilige Stätten«, u: *LThK*, 1995., sv. 4, 1283–1286; U. TWO-RUSCHKA, »Heiliger Raum und heilige Stätte aus der Sicht Religionsphänomenologie«, u: ISTI (ur.), *Heilige Stätten*, Darmstadt, 1994., 1–19; A. STOCK, »Katholizismus«, u: U. TWO-RUSCHKA (ur.), *Heilige Stätten*, 1–19; I. JEHLE, *Der Mensch unterwegs zu Gott*, Echter, Würzburg, 2002., 17–121.

¹¹ Usp. P. APOLITO, *Apparitions of the Madonna at Oliveto Citra: Local visions and cosmic drama*, preveo W. A. Christian, University Press, University Park, Pennsylvania State, 1998.

¹² Usp. M. P. CARROLL, »Visions of the Virgin Mary: The effect of family structures on Marian apparitions«, u: *Journal for the Scientific Study of Religion*, 22 (1983.), 205–221; E. BERRY-MAN, »Medjugorje's Living Icons: Making Spirit Matter (for Sociology)«, u: *Social Compass*, 48 (2001.), br. 4, 593–610.

¹³ Usp. S. G. MESTROVIC, *The coming fin de siècle*, Routledge, London, 1991., 136.

Zimdars-Swartz¹⁴ tvrdi da je jedna od svrha Marijinih ukazanja »oživljavanje opale vjere«. Wood¹⁵ je primijetio da misticizam može jednako podržati crkvene institucije i služiti kao izazov. Ta se istraživanja često slažu da se ukazanja pojavljuju u ekonomski marginalnim zajednicama, da su vidioci često žene i djeca, da ukazanja podižu samopouzdanje hodočasnika i grupama pomažu prevladati socijalne krize. U tome smislu ukazanja nude »protuotrov konfuzijama našega svijeta«¹⁶. Moguće je preuzeti ideje i koncepte teorije konstrukcije stvarnosti¹⁷, kognitivne antropologije¹⁸ i simboličke interakcije¹⁹ da bismo proučili hodočašća.

Turner²⁰ smatra da egzistencijalne, normativne i ideološke značajke hodočasnika čine ova iskustva međukulturalnim fenomenom, te da »hodočašća predstavljaju prošireni simbol dileme izbora nasuprot obvezi usred društvenoga reda gdje prevladava status«. To je slično Geertzovoj²¹ općoj tvrdnji da vjerski simboli odražavaju i sintetiziraju ljudske poglede na svijet i njihove ideje o redu. Hodočašća se najčešće sastoje od ritualiziranih putovanja na sveta mjesta povezana s drevnim čudima, no također se mogu sastojati od posjeta mjestima koja se povezuju s upravo aktualnim čudima. Prema Goodeu²², čuda su oblik kolektivnoga ponašanja koja ugrožavaju crkvenu hijerarhiju. On dodaje kako su stvari, koje su uzete za predstavljanje čuda, kulturološki dvosmislene i subjekt su interpretacije, ovisno o društvenom i kulturnom 'backgroundu' hodočasnika.

¹⁴ Usp. S. L. ZIMDARS-SWARTZ, »Popular devotion to the Virgin: The Marian phenomena at Lelleray, Ppublic of Ireland«, u: *Archives de sciences sociales des religions*, 67 (1989.), 125–144.

¹⁵ Usp. R. Jr. WOOD, »Mysticism«, u: P. HAMMOND (prir.), *The sacred in a secular age: Toward revision in the scientific study of religion*, University of California Press, Berkeley, 1985., 285–297.

¹⁶ A. MATTER, »Apparitions of the Virgin Mary in late 20th century«, u: *Religion*, 31 (2000.), 125–153.

¹⁷ Usp. P. BERGER–Th. LUCKMANN, *The social construction of reality*, Doubleday, Garden City, NY, 1966.

¹⁸ Usp. V. W. TURNER, *Dramas, fields, and metaphors: Symbolic action in human society*, Cornell Univeristy Press, Ithaca, NY, 1974.

¹⁹ Usp. D. SNOW, »Extending and broadening Blumer's conceptualization of symbolic interaction«, u: *Symbolic Interaction*, 24 (2001.), 367–377.

²⁰ Usp. V. W. TURNER, *Image and pilgrimage in Christian culture: Anthropological perspectives*, Colubia University Press, New York, 1978.

²¹ Usp. C. GEERTZ, *The interpretation of culture*, Basic Books, New York, 1973.

²² Usp. E. GOODE, *Collective behavior*, Harcourt Brace Jovanovich, New York, 1992.

Neka se vjerska čuda povezuju s ukazanjima. Prema Zimdars-Swartzu²³ »ukazanje se može shvatiti kao pojava unutar fizičkoga okoliša koju iskusi jedan ili više pojedinaca, a nisu je očekivali da će se pojaviti unutar toga perceptualnog okvira«. Ukazanja Djevice Marije uključuju značajnu komunikaciju: poruke, čudesne znakove, obične ljude – vidioc i ideologiju temeljenu na patnji. Neka se ukazanja dogode samo jedanput, dok se neka ponavljaju. Vidioci, organizatori, Crkva i hodočasnici, svi participiraju u razmišljanjima oko značenja poruka ukazanja u skladu s »popularnim, slobodnjačkim apokaliptičkim svjetonazorom«²⁴. Takav svjetonazor uključuje slike Marijinog posredovanja kao simbola božanskoga milosrđa. Katastrofe se interpretiraju kao upozorenja da se obratimo i kao kazne za grijeh. Hodočasnici uglavnom vjeruju da pokajanje može spriječiti buduće katastrofe.

Kultura ukazanja ima dugu povijest i neki autori proučavaju način na koji je ta pojava utkana u organizacijske, nacionalne i globalne kontekste.²⁵ Ostali se više usredotočuju na socijalno-psihološku razinu analize. Neitz²⁶ razlikuje ukazanja i vizije. Vizije su bile relativno česte u uzorku karizmatskih katolika koje je proučavala. Trećina ih je 'prijavila' da su imali vizije, tj. vjersko iskustvo koje je prethodilo njihovu obnavljanju vjere. Ostali autori dokazuju kako se ta pojava događa unutar konteksta vjerske ekonomije.²⁷ Stark²⁸ naglašava normalnost takvih iskustava tvrdeći da »normalni ljudi posve normalnim putovima dobivaju objave, uključujući tako duboke objave da mogu poslužiti kao temelj za novu religiju«. Dodaje kako je važno izbjeći »militantni skepticizam« kojim su okarakterizirana mnoga istraživanja na tu temu.

Christian²⁹ piše da je u posljednje vrijeme, nakon duljeg razdoblja u kojem su zahtjevi vidioca i vizionara bili ignorirani od Zapadne Europe, došlo do ponovnoga 'očaravanja' Marijinim ukazanjima.

²³ Usp. S. L. ZIMDARS-SWARTZ, nav. čl., 125.

²⁴ Usp. S. L. ZIMDARS-SWARTZ, *Encountering Mary: From La Salette to Medjugorje*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1991., 247.

²⁵ Usp. J. McDANIEL, *The madness of the saints: Ecstatic religion in Bengal*, University of Chicago Press, Chicago, 1989.

²⁶ Usp. M. Jo. NEITZ, »Steps toward a sociology of religious experience«, u: *Sociological Analysis*, 50 (1989.), 121–139.

²⁷ Usp. R. STARK–W. S. BAINBRIDGE, *The future of religion: Secularization, revival, and cult formation*, University of California Press, Berkeley, 1985.

²⁸ Usp. R. STARK, »Normal revelations: A rational model of 'mystical' experiences«, u: D. BROMLEY (prir.), *Religion and the social order*, Jai Press, Greenwich, CT, 1991., 239–252, 241.

²⁹ Usp. P. APOLITO, *Apparitions of the Madonna at Oliveto Citra: Local visions and cosmic drama*, preveo W. A. Christian, University Press, University Park, Pennsylvania State, 1998.

Hodočašća, čuda i ukazanja često se doživljavaju u kontekstu skupine ljudi. Vjerske skupine često se opisuju kao visoko ekspresivne, ekstatične i radosne.³⁰ Turner i Killian³¹ su napisali da institucionalni i izvaninstitucionalni fenomeni često koegzistiraju, tj. da nakon vrhunaca uzbuđenja uslijedi konvencionalizacija. Također su primijetili da se malobrojna publika pretvara u skupine ako i kada se norme modificiraju pod uvjetima novosti i neizvjesnosti. Mnogi autori zaključuju da istraživanja s toga područja naglašavaju kontinuitet između konvencionalnoga i kolektivnoga ponašanja prije nego diskontinuitet.³²

Središnji je proces za razumijevanje hodočasničke skupine proces simbolizacije. Vanjski objekti ne pokreću skupine ljudi, jer preduvjet za taj pokret često iziskuje međusobno (po)dijeljeno iskustvo slike objekta.³³ Te su slike rezultat simbolizacije koja se pojavljuje kada obilježja okoliša poprima određena značenja. Simbolizacijom se ti objekti konstruiraju i akcija dobiva legitimitet.³⁴ Skupine vjernika pronalaze različite načine da simboliziraju duhovnu prisutnost koja se našla u njihovu središtu. Čak i bez pomoći svetih činjenica ljudi se mogu okrenuti aspektima vanjskoga okoliša, kako bi pronašli simbole koji bi predstavljali to duhovno iskustvo. Njihove vlastite aktivnosti mogu na primjer poslužiti za simbolizaciju objekata štovanja. Neki vjeruju da su skupine vjernika tipično vesela okupljanja, no ponašanje ne proizlazi automatski iz emocija. Lofland³⁵ primjećuje: »Prva je odrednica spoznajna i odnosi se na to kako ljudi definiraju situaciju.« Može doći do posebne hitnosti procesa simbolizacije ako se u nekim slučajevima pojavi potpuno novi objekt štovanja koji privuče skupinu. Interakcijski i konstrukcijski pristupi su prikladni za proučavanje vjerskih fenomena, uglavnom zato što se njima može objasniti kako sudionici interpretiraju alternativne društvene zbilje.³⁶ Ovi pristupi općenito pretpostavljaju da ljudi aktivno participiraju u konstrukciji kulturnih značenja i da rituali i simbo-

³⁰ Usp. J. LOFLAND, »Crowd joys«, u: *Urban Life*, 10 (1982.), 355–381.

³¹ Usp. R. H. TURNER–L. M. KILLIAN, *Collective behavior*, 3. izd., Englewood Cliffs, Prentice-Hall, NJ, 1987., 106.

³² Usp. L. A. ZURCHER–D. A. SNOW, »Collective behavior: Social movements«, u: M. ROSENBERG–R. H. TURNER (prir.), *Social psychology: Sociological perspectives*, Basic Books, New York, 1981., 447–482.

³³ Usp. A. D. SNOW–P. W. DAVIS, »The study of collective behavior: An elaboration and critical assessment«, u: G. M. PLATT–C. GORDON (prir.), *Self, collective behavior and society: Essays honoring the contributions of Ralph H. Turner*, JAI Press, Greenwich, CN, 1994., 97–115.

³⁴ Usp. D. SNOW, nav. čl., 367–377.

³⁵ Usp. J. LOFLAND, »Collective behavior: The elementary forms«, u: M. ROSENBERG–R. H. TURNER (prir.), *Social psychology: Sociological perspectives*, str. 413.

³⁶ Usp. J. SPICKARD, »For a sociology of religious experience«, u: W. SWATOS Jr. (prir.), *A future for religion? New paradigms for social analysis*, Sage, Newbury Park, CA, 1992., 109–128.

li, kako izražavaju, tako i utječu na društvene dogovore, a značenja se razvijaju tijekom društvene interakcije.

Potrebno je razmatrati 'djelovanje' hodočasnika na socijalno-psihološkoj razini. Pod 'djelovanjem' mislimo na svrhovite, interaktivne i interpretativne napore hodočasnika da se nose sa situacijom i privedu je kraju, završe.³⁷

Ciljevi i problemi istraživanja

Hodočašća su uvijek posebna prigoda vjernicima i nevjernicima za molitvu i žrtvu Bogu da se dobije odgovarajuća milost. Tradicionalno su hodočašća povezivana s molitvom za zdravlje ili rješavanje nekih obiteljskih problema.³⁸ Hodočasnička mjesta ispunjavaju ljudi koji su religiozni i manje religiozni, ali traže od Boga različite milosti za sebe ili članove vlastite obitelji.

Stoga smo se u ovome istraživanju željeli osvrnuti na hodočasničko mjesto Međugorje u koje svakodnevno dolaze ljudi iz cijeloga svijeta.

Cilj istraživanja je dvojak. Ponajprije, zanima nas pobliže ispitati različita obilježja hodočasnika u Međugorju s obzirom na socio-demografska obilježja i religioznost hodočasnika. Drugi cilj istraživanja je utvrditi motive dolaska na hodočašće i ispitati utjecaj hodočašća na svakodnevni život hodočasnika. Empirijski podaci poslužiti će za razmatranje sljedećih pitanja:

Koliko hodočasnici prakticiraju svoju vjeru? Koji su motivi njihova dolaska na hodočašće? Koje je značenje hodočašća u Međugorju za svakodnevni život hodočasnika? Koje su to specifičnosti hodočasničkog mjesta Međugorje?

Metoda

Sudionici

Kriterij odabira sudionika bio je pogodni, s tim da se unaprijed odredilo da će u svakome od oba razdoblja u kojima su se vršila ispitivanja sudjelovati oko 250 sudionika. U cjelokupnome ispitivanju sudjelovalo je 505 sudionika iz 33 zemlje. Najviši postotak sudionika je iz katoličkih zemalja: Hrvatska 18%, Italija 16%, Austrija 14%, Irska 9% i Poljska 8%. Nešto manji postotak sudionika je iz Francuske (7%), Njemačke (6%), Bosne i Hercegovine (5%) i SAD-a (4%). Druge zemlje imaju manji postotak sudionika. U uzorku je sudjelovalo 65% žena i 35% muškaraca. Dob sudionika kreće se od osamnaestogodišnjaka do osamdesetogodišnjaka, kojih je svega 0,8% u uzorku. Prosječna dob ispita-

³⁷ Usp. E. GOFFMAN, *Strategic interaction*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1969.

³⁸ Usp. J. DIERKES, *Aufdem Weg zu Heilung und Heil?: Eine qualitative Untersuchung zur Wallfahrt nach Lourdes*, Kovač, Hamburg, 1999., 271–275.

nika je između 40 i 50 godina. Ujedno toj dobi pripada i najbrojnija skupina sudionika. Obrazovna struktura sudionika kreće se u rasponu od osnovnoškolaca do doktora znanosti. S višom i visokom naobrazbom je 40% ispitanika, 14,2% je s osnovnom školom, a nešto manje od polovice sudionika završilo je srednju školu. Zaposleno je 56% sudionika, 7% je nezaposleno, 23% su umirovljenici, 9% su domaćice i 2% je na školovanju. Najčešće su zaposleni sudionici u uslužnim i odgojno-obrazovnim područjima (čak polovica hodočasnika koji su ispunjavali upitnik), 10% ih radi u industriji, 10% su zanatlije, a 8% poljoprivrednici. Svoje materijalno stanje 37% sudionika navodi kao osrednje, dobro i jako dobro 58% sudionika, a tek 5% ih drži kako su lošeg materijalnog statusa. Slične rezultate glede materijalnoga stanja dobili su Collins-Kreiner i Kliot³⁹ kod hodočasnika u Svetoj zemlji. To su i logični podaci, s obzirom da hodočašće iziskuje i određene financijske izdatke, a i ljudi skromnijih mogućnosti si to ne mogu priuštiti. Iz ruralnog područja dolazi 16% sudionika, 30% iz manjih gradova, a više od polovice sudionika iz nekoga većeg grada. Prosječan broj članova obitelji iz koje sudionici dolaze je tri do četiri člana. Šest i više članova u obitelji ima samo 8% sudionika. Bračno stanje sudionika pokazuje sljedeću strukturu: 32% su neudane/neoženjeni, 46% ih živi u braku, udovaca i udovica je 10%, u izvanbračnoj zajednici živi 6% članova. Rastavljenih je također 6%. U kategoriju neoženjenih uključene su i osobe koje žive u posvećenome staležu (redovnici i svećenici).

Varijable i instrumenti

Anketni upitnik pitanja otvorenog tipa izrađen je posebice za ovo istraživanje i sadržavao je 76 varijabli, a za potrebe ovoga rada ekstrahirane su varijable koje su u skladu s gore postavljenim ciljevima istraživanja, tj. varijable koje su se odnosile na:

- 1) socio-demografska obilježja (dob, spol, obrazovanje, bračno stanje, mjesto boravka, materijalno stanje, zanimanje);
- 2) procjenu religioznosti (učestalost molitve i odlazaka na sv. misu, samoprocjena religioznosti te kontakti sa svojom vjerskom zajednicom);
- 3) motive dolaska na hodočašće;
- 4) značenje hodočašća za njihov svakodnevni život;
- 5) specifičnosti hodočašća u Međugorju.

Za mjerenje su korištene ljestvice procjene od pet stupnjeva; jedan je označavao najnižu, a pet najvišu vrijednost.

³⁹ Usp. N. COLLINS-KREINER– N. KLIOT, »Pilgrimage tourism in the Holy Land: The behavioural characteristics of Christian pilgrims«, u: *Geo Journal*, 50 (2000.), 55–67, 56.

Budući da su hodočasnici bili iz različitih zemalja, upitnik je bilo nužno prevesti na osam svjetskih jezika kako bi hodočasnici što bolje i objektivnije odgovorili na tražena pitanja.

Prikupljanje podataka

Istraživanje je provedeno u Međugorju u dva različita razdoblja. Prvo je razdoblje bilo početkom kolovoza, a drugo u listopadu 2001. godine. Oba su ispitivanja trajala po tjedan dana. Prvo je razdoblje puno frekventnije za hodočasničko mjesto, a drugo je mirnije. Htjela se postići što objektivnija slika hodočasnika. Istraživanje su proveli teolozi, socijalni radnici i sociolozi uz prethodno suglasje upravitelja međugorske župe. Hodočasnike, koje smo prigodno zatekli za vrijeme odmora ili u šetnji u blizini svetišta, zamolili smo za ispunjavanje upitnika. Svakomu je ispitaniku ukratko objašnjena svrha i cilj istraživanja, te je naglašeno da je sudjelovanje dobrovoljno i anonimno. Svaki je ispitanik odgovarao samostalno. Hodočasnici koji su imali potrebu za detaljnijim razgovorom s anketarom su i intervjuirani. Intervju je trajao oko 30 minuta. Samostalno ispunjeni upitnici vraćeni su u informativni centar ili osobno anketarima.

Metode za obradu podataka

Podaci dobiveni instrumentarijem obrađeni su SPSS/PC programskim paketom. Za prikazivanje podataka i rezultata korištene su mjere deskriptivne statistike (raspodjela frekvencija, srednja vrijednost, minimum i maksimum, standardna devijacija, raspon rezultata). Razlike su se testirale korištenjem χ^2 testa (za kategorijalne varijable) i analizom varijance za testiranje razlika između više subuzoraka (za kontinuirane varijable). Korišten je t-test kad su bile u pitanju statistički značajne razlike između dvije aritmetičke sredine dobivene mjerenjem na jednoj varijabli. Korištene su i neke multivarijantne statističke analize za utvrđivanje utjecaja nekih nezavisnih varijabli.

Rezultati i rasprava

Religioznost hodočasnika u Međugorju

Na početku analize podataka upoznat ćemo se s religioznošću hodočasnika kako bi bili jasniji njihovi iskazi o pojedinim motivima i stavovima o hodočašću. Religioznost smo ispitivali prema trima vrijednostima koje daju sliku religioznosti pojedinca: sudjelovanju na sv. misi, učestalosti molitve u svakodnevnicima i osobnoj procjeni religioznosti pojedinca. Našu analizu otpočet ćemo s pripadnošću religijskoj, odnosno crkvenoj zajednici, kako bismo vidjeli tko su ljudi koji dolaze na hodočašće i je li Međugorje marijansko svetište za katolike ili je to svetište za pripadnike i drugih zajednica.

Tablica 1. Religijska zajednica

Religijska zajednica	F	%
Rimokatolička	436	91,4
Protestantska	6	1,3
Pravoslavna	4	0,8
Grkokatolička	17	3,6
Islam	1	0,2
Azijske relig. zajednice	10	2,1
Nepripadnost relig. zajednici	3	0,6
Ukupno	477	100,0
Bez odgovora	28	5,5
N	505	

Dobiveni rezultati pokazuju da je većina hodočasnika iz Katoličke crkve, čak 91,4%. U Međugorje hodočasti 8% pripadnika drugih crkvenih, tj. religijskih zajednica, kao što su grkokatolici, pripadnici azijskih religija, protestanti, pravoslavni i muslimani. Postoje i oni koji se nisu izjasnili o svojoj vjerskoj zajednici. Moguće je da nisu smatrali potrebnim izjasniti se o svojoj pripadnosti ili su to smatrali nevažnim. Takvih je bilo 5,5% u ovom uzorku.

Iz Irske dolaze 100% katolici, iz Amerike uglavnom katolici. Pravoslavni dolaze iz Kanade ili Njemačke, ali pripadaju Srpskoj pravoslavnoj crkvi. Iz Engleske, Francuske i Austrije dolaze protestanti i katolici. Iz Azije, uz katolike, dolaze i vjernici azijskih religija. Istraživanje provedeno 2000. godine u Svetoj zemlji pokazuje da je najveći broj katolika hodočasnika.⁴⁰

Jedno od pitanja za hodočasnike bilo je da se izraze o učestalosti molitve u njihovu životu. Dobiveni su sljedeći rezultati:

Tablica 2. Učestalost molitve

Učestalost molitve	F	%
Gotovo nikad	23	4,9
Više puta godišnje	24	5,1
Više puta tjedno	48	10,2
Jednom dnevno	94	20,0
Više puta na dan	281	59,8
Ukupno	470	100,0
Bez odgovora	35	6,9
N	505	

⁴⁰ Usp. N. COLLINS-KREINER–N. KLIOT, nav. čl., 57.

Spol $\chi^2 = 54,86$ df = 14 p<0,00

Dob $\chi^2 = 129,92$ df = 49 p<0,00

Naobrazba $\chi^2 = 103,97$ df = 49 p<0,00

Područje zaposlenosti $\chi^2 = 97,04$ df = 42 p<0,00

Materijalno stanje $\chi^2 = 46,57$ df = 28 p<0,01

Više od 80% hodočasnika dnevno moli. Prema istraživanju EVS-1999.⁴¹ dnevno moli 34,3% građana Hrvatske, a istraživanje Leutar⁴² 2001. pokazalo je slične podatke. Naše istraživanje upućuje na praktične vjernike. Čak je 59,8% onih koji mole više puta dnevno. Više puta tjedno moli 10,2% hodočasnika. Gotovo nikad ne moli 4,9%. Onih koji mole ponekad u tjednu, mjesecu ili godini je mali broj u odnosu na druge vjernike.

Češće mole hodočasnici iz drugog razdoblja ($\chi^2 = 27,83$ df = 7 p<0,00), dakle oni koji dolaze u listopadu, što se i pretpostavljalo. To potvrđuje da su to uglavnom osobe kojima je glavni motiv hodočašća bio susret s Bogom, dok je u prvome ispitivanju bilo više onih koji su usputno navratili u Međugorje u okviru svoga godišnjeg odmora. U obje grupe su u najvećem postotku osobe koje dnevno mole što govori o tome da njeguju izrazito jak duhovni život.

Statistički značajne razlike dobivene su i s obzirom na spol. Žene i u ovom uzorku češće mole od muškaraca.⁴³ Ovo je u skladu s činjenicom da su žene religioznije od muškaraca, što su dosad potvrdila mnoga istraživanja. Pogledamo li dobnu strukturu i učestalost molitve, moguće je uočiti da mlađi hodočasnici, do 30 godina, mole manje od onih starijih.⁴⁴ Još su uočene razlike i s obzirom na obrazovanje i materijalno stanje.

Da bismo dalje analizirali religioznost hodočasnika, pokušat ćemo u sljedećem dijelu sagledati učestalost odlazaka na sv. misu i vidjeti koliko se podaci slažu s dosadašnjim tvrdnjama o religioznosti.

⁴¹ Usp. G. ČRPIĆ–I. RIMAC, »Pregled postotaka i aritmetičkih sredina. Europsko istraživanje vrednota – EVS-1999.«, u: *Bogoslovska smotra*, LXX (2000.), br. 2, 191–232.

⁴² Usp. Z. LEUTAR, »Religioznost obitelji u Hrvatskoj, Austriji i Poljskoj«, u: *Bogoslovska smotra*, LXXI (2001.), br. 1, 85–107.

⁴³ Brojna druga istraživanja su pokazala da su žene religioznije od muškaraca: Leutar, 2001., Valković, 1998., Zuhlenner, 1994.

⁴⁴ Usp. A. ŠTAMBUK, *Stavovi starijih osoba prema smrti i umiranju. Doktorska disertacija*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada, Zagreb, 2004.; Z. LEUTAR–A. ŠTAMBUK–S. TADIĆ, »Neki pokazatelji moralnog prosuđivanja pripadnika pokreta fokolara«, u: *Bogoslovska smotra*, LXXV (2005.), br. 1, 167–183.

Tablica 3. Učestalost odlazaka na sv. misu

Učestalost odlazaka na sv. misu	F	%
Jednom tjedno i češće	380	82,3
Dva do tri puta mjesečno	45	9,7
Više puta godišnje	22	4,7
Samo u posebnim prigodama	15	3,2
Ukupno	462	100,0
Bez odgovora	43	
N	505	

Dob $\chi^2 = 68,88$ df = 35 p<0,001

Naobrazba $\chi^2 = 51,19$ df = 35 p<0,03

Područje zaposlenosti $\chi^2 = 58,08$ df = 30 p<0,002

Materijalno stanje $\chi^2 = 66,31$ df = 20 p<0,00

Iz tablice 3 vidimo da 82,3 % hodočasnika ide na sv. misu nedjeljom ili čak i češće, što je i obveza praktičnoga vjernika. Istraživanje provedeno krajem devedesetih u Lurdu pokazalo je pozitivnu korelaciju između hodočašćenja i redovitosti odlazaka na sv. misu.⁴⁵ Dva do tri puta mjesečno ide 9,7% hodočasnika. Tek nekoliko puta godišnje na sv. misu ide njih 5,7%. I po odlascima na svetu misu dalo bi se zaključiti da su naši hodočasnici uglavnom praktični vjernici.

Analiziramo li dvije grupe ispitanika primjenom χ^2 testa, uočavamo razlike. Opet ispitanici iz prve skupine, ispitanici u ljeto, iako ih je većina praktičnih vjernika, ipak rjeđe pohađaju sv. misu ($\chi^2 = 15,80$ df = 5 p<0,007). Dakle, situacija je gotovo identična s analizom učestalosti molitve u dvije ispitivane grupe.

Analizom statistički značajnih razlika uočeno je da su pokazali manje razlika nego u prethodnoj analizi, tj. učestalosti molitve. Razlike su uočene s obzirom na dob i situacija je gotovo identična s prethodnom, tj. mlađi hodočasnici rjeđe sudjeluju na misi. Razlike su uočene i kod školske spreme i zaposlenosti te materijalnoga stanja ispitanika.

Nakon analiza i tvrdnja na temelju religijske prakse hodočasnika, promotrit ćemo kako sami hodočasnici procjenjuju svoju religioznost.

⁴⁵ Usp. J. DIERKES, *nav. dj.*, 271.

Tablica 4. Samoprocjena religioznosti

Samoprocjena religioznosti	F	%
Duboko religiozan	147	31,5
Religiozan	246	52,7
Slabo religiozan	41	8,8
Ne mogu opisati	33	7,1
Ukupno	467	100,0
Bez odgovora	38	7,5
N	505	

Dob $\chi^2 = 66,88$ df = 28 p<0,000

Školska sprema $\chi^2 = 42,50$ df = 28 p<0,03

Zvanje $\chi^2 = 79,53$ df = 28 p<0,000

Iz tablice 4 vidljivo je da se 31,5% ispitanika odredilo kao duboko religiozne osobe, a više od polovice kao osobe koje se smatraju religioznima. Slabo religioznima opisuje se tek 8,8 %, što je i razumljivo s obzirom na to da je ovo ispitivanje pokazalo da nereligiozne osobe rijetko posjećuju Međugorje. Onih koji se ne mogu religiozno svrstati, što opet upućuje na neopredijeljenost, je 7,1%. Prethodno navedene vrijednosti pokazuju veću religioznost od ove koju su izrazili hodočasnici vlastitom procjenom. Moglo bi se pretpostaviti da oni njeguju snažan odnos s Bogom i duhovni život, pa im se čini da bi njihova vjera mogla biti i dublja nego što jest. Usporedimo li ove rezultate s drugim istraživanjima⁴⁶, vidimo da je i samoprocjena religioznosti ovih hodočasnika veća. Sve to upućuje na religioznu komponentu hodočasnika.

I u analizi samoprocjene religioznosti pronalazimo statistički značajne razlike s obzirom na dvije grupe ispitanika. Opet su se nešto religioznijima pokazali ispitanici iz druge skupine ($\chi^2 = 9,81$ df = 4 p<0,04).

S obzirom na socio-demografske faktore, nailazimo na značajnost razlika vezanih uz starost, gdje starije osobe nešto češće izražavaju svoju duboku religioznost, dok je kod mlađih više zastupljena nesigurnost. Već ranije, u istraživanjima, govorili smo o takvome stanju.⁴⁷ Osobe do 30 godina puno rjeđe naglašavaju duboku religioznost; uglavnom tvrde da su religiozni.

⁴⁶ Usp. P. M. ZULEHNER, *Kirchen im Übergang in freiheitliche Gesellschaften, Zur gesellschaftlichen Herausforderung der christlichen Kirchen in Ost (Mittel) Europa*, Pastorales Forum E. V., Beč, 1994.; M. VALKOVIĆ, »Vjera i moral u Hrvatskoj«, u: *Bogoslovska smotra*, LXVIII (1998.), br. 4, 483–511; Z. LEUTAR, »Religioznost obitelji u Hrvatskoj, Austriji i Poljskoj«, 85–107.

⁴⁷ Usp. Štambuk, 2004.; Leutar, 2001.

Niže obrazovani hodočasnici više procjenjuju svoju religioznost, kao i oni s najvećom naobrazbom. Tu je riječ o osobama u duhovnomu staležu: redovništvu ili svećenicima.

S obzirom na zaposlenost, postoje značajne razlike. Uglavnom su u svim skupinama ispitane osobe religiozne, izuzev domaćica koje se više izjašnjavaju o dubokoj religioznosti.

Možemo ustvrditi da se uglavnom radi o religioznim osobama koje prakticiraju svoju vjeru.

Budući da je Međugorje hodočasničko svetište s posebnim obilježjem Marijinih ukazanja, promotrit ćemo značenje Marije u životu hodočasnika.

Tablica 5. Značenje Marije u životu hodočasnika

Značenje Marije	F	%
Jako važno	449	91,10
Važno	33	6,70
Nevažno	11	2,20
Ukupno	493	100,00
Bez odgovora	12	2,37
N	505	

Dob $\chi^2 = 62,66$ df = 35 p<0,00

Učestalost odlazaka na misu $\chi^2 = 100,60$ df = 25 p<0,00

Učestalost molitve $\chi^2 = 93,27$ df = 35 p<0,00

Samoprocjena religioznosti $\chi^2 = 106,32$ df = 30 p<0,00

Rezultati pokazuju da Marija ima izrazito značajnu ulogu u životu hodočasnika. Više od 91,1% ispitanika mišljenja je da im Marija znači puno u životu. Marija ima osrednje važnu ulogu u životu hodočasnika u tek 6,7%, a nevažnu u 2,2% slučajeva.

Analizirat ćemo tko su osobe kojima Marija puno, odnosno malo, znači za život. Analiziramo li statistički značajne razlike s obzirom na socio-demografska obilježja, vidimo da Marija ima manje značenje kod mladih osoba, iako je i njima u najvećem postotku značajna za život. Muškarci i žene se ne razlikuju po pitanju značenja Marije u njihovu životu. I jednima i drugima je važna. Mjesto stanovanja ne igra također nikakvu ulogu. Obrazovanijim hodočasnici je nešto manje važna nego manje obrazovanima.

S obzirom na religioznost, vidimo da Marija ima značajno i vrlo važno mjesto u životu onih koji nisu redoviti na sv. misama i onih koji rjeđe mole, dok oni koji češće mole imaju različitiije mišljenje o Mariji. Naravno, i jedni i drugi u najvišem postotku ističu važnost njezina značenja za njihov život. Isto tako, i oni koji niže samoprocjenjuju svoju religioznost, iako se ne mogu odrediti s obzirom

na Mariju, ističu da Marija ima važnu ulogu u njihovu životu. Zanimljivo je istaknuti da se osobe koje pripadaju drugim religijskim zajednicama ne razlikuju od katolika u značenju Marije u njihovim životima.

Stoga možemo ustvrditi, nakon dosadašnje analize podataka, da Marija ima važno mjesto u životu hodočasnika, također i u životima ljudi kojima religioznost ne igra značajniju ulogu ili čak onima koji su pripadnici religijskih zajednica u kojima ne postoji štovanje Marije.

Koliko su hodočasnici povezani s Crkvom, odnosno svojom župnom zajednicom, analizirat ćemo pomoću varijabli koje se odnose na ovo područje:

Tablica 6. Povezanost s Crkvom i aktivnosti u župskoj zajednici

Povezanost s Crkvom	F	%	Aktivnosti u župskoj zajednici	F	%
Jako povezan	273	57,60	Jako aktivan	76	16,30
Prilično povezan	131	27,60	Prilično aktivan	135	28,90
Povezan	52	11,00	Rijetko aktivan	96	20,60
Ne baš povezan	14	3,00	Gotovo nikad	57	12,20
Uopće nisam povezan	3	0,60	Uopće nisam aktivan	102	20,20
Ukupno	474	100,00	Ukupno	467	100,00
Bez odgovora	31	6,13	Bez odgovora	38	7,52
N	505		N	505	
Učestalost odlazaka na misu $\chi^2=225,10$ $df=20$ $p<0,00$			Dob $\chi^2 = 63,10$ $df = 42$ $p<0,01$		
Učestalost molitve $\chi^2 = 154,36$ $df=28$ $p<0,00$			Učestalost odlazaka na misu $\chi^2=72,09$ $df=30$ $p<0,00$		
Samoprocjena religioznosti $\chi^2=128,70$ $df=20$ $p<0,00$			Učestalost molitve $\chi^2 = 83,32$ $df = 42$ $p<0,00$		
			Samoprocjena religioznosti $\chi^2= 61,03$ $df=30$ $p<0,00$		

Više od polovice hodočasnika osjeća se jako povezano s Crkvom. Tek 3,6% hodočasnika smatra da nisu povezani s Crkvom. Kada je riječ o povezanosti, hodočasnici su mogli misliti da se radi o nekoj emocionalnoj povezanosti koju oni stvarno i osjećaju, a kada se radi o aktivnosti unutar župne zajednice, onda vidimo da je to puno manji broj. U svojim župnim zajednicama aktivno je 45% hodočasnika. Oko 30% ih govori da su rijetko ili samo nekoliko puta aktivni u svojoj župnoj zajednici. Tek ih je 12% koji uopće nisu aktivni. Istraživanje religioznosti studenata koji se izjašnjavaju vjernicima, kad su u pitanju aktivnosti u župnoj zajednici, daju posve drukčije rezultate. Samo neznatan postotak je aktivan u Crkvi.⁴⁸

⁴⁸ Usp. Z. LEUTAR–I. LEUTAR, »Religioznost studenata i njen utjecaj na svakodnevni život«, u: *Obnovljeni život*, 57 (2007.), br. 2, 55–76.

S obzirom na socio-demografske podatke nađene su statistički značajne razlike primjenom χ^2 testa u pogledu zemlje iz koje hodočasnici dolaze, zanimanja i zaposlenosti.

Hodočasnici su aktivni u sljedećim područjima:

Nešto manje od polovice hodočasnika aktivno je u nekoj crkvenoj organizaciji. Preko 30% ispitanika navodi da su aktivni u župi u poslovima koji su potrebni, osobito za pripreme nekih većih crkvenih blagdana i uređivanje crkve, a nekoliko njih govori da je aktivno i u župnim vijećima. Aktivnih u molitvenim zajednicama je 17,3%, bilo kao voditelji ili sudionici. Oko 11% ih radi i aktivno je u svojoj biskupiji. Od aktivnosti ispitanici još često spominju aktivnosti u župnim zborovima, katehizaciji i različitim laičkim udruženjima koja se nalaze pri župnim zajednicama.

Više od polovice hodočasnika nije dalo odgovor na ovo pitanje. Znači, oni nisu aktivni ili su rijetko aktivni pa se zbog toga nisu htjeli zadržavati na tome pitanju. To je opet u skladu s rezultatima iz prethodne analize koju smo spomenuli – puno je manje onih koji su aktivni, nego onih koji se osjećaju povezanim s Crkvom.

Motivi dolaska na hodočašće

Tablica 7. *Motivi hodočasnika*

Motivi hodočasnika	N	M	SD	F	Sig.
Traženje Boga	460	1,2435	0,6776	0,467	0,627
Produblјivanje vjere	465	1,2688	0,6621	4,245	0,015
Duhovna obnova	443	1,4153	0,7925	3,203	0,042
Molitva za zagovor	453	1,6909	0,9486	3,143	0,044
Nada za pomoć u nevolji	445	1,8180	1,0657	0,081	0,923
Ispunjenje obećanog zavjeta	418	2,3062	1,4401	1,960	0,142
Zahvalnost Bogu	461	1,5293	0,9451	0,569	0,566
Način pokore	413	2,2228	1,3773	0,606	0,546
Dobivanje oprosta	415	2,4072	1,4313	4,270	0,015
Osjećaj zajedništva	423	2,2199	1,2416	0,295	0,745
Molitva za vlastito zdravlje	440	2,0273	1,2332	1,702	0,184
Molitva za zdravlje bližnjih	454	1,6982	1,0204	0,038	0,962
Čežnja za mirom duše	456	1,3553	0,8522	0,467	0,627

N- broj ispitanika

M – srednja vrijednost

SD – odstupanje od srednje vrijednosti

F – analiza varijance (prikaz motiva u povezanosti s dnevnom molitvom)

Sig. – značajnost na $p < 0,05$

Tablica 7 pokazuje da je svaki od navedenih razloga dolaska na hodočašće važan. Prosječne vrijednosti i standardna odstupanja pokazuju da je hodočasnici na prvome mjestu, kao motiv i razlog dolaska na hodočašće, traženje Boga i produbljivanje vjere te čežnja za duševnim mirom. Sljedeći važni razlozi koje navode su duhovna obnova i zahvalnost Bogu za primljene milosti. Tradicionalno u hodočašćima, kako istraživanja spominju, kao glavni motiv odlaska na hodočašće bilo je tjelesno i duševno zdravlje.⁴⁹ U ovome istraživanju molitva za zdravlje bližnjih i zagovor kao motiv hodočašća dolazi tek sada, nakon svih dosad navedenih motiva. Poslije toga se spominju nada za pomoć u nevolji i molitva za vlastito zdravlje. Na posljednjem mjestu dolaze tradicionalna obilježja hodočašća: ispunjavanje obećanog zavjeta, dobivanje oprosta i način pokore.

Moguće je zamijetiti da su glavni razlozi dolaska na hodočašće upravo duhovne naravi: traženje Boga je na prvome mjestu, zatim produbljivanje vjere, obnova vjere i molitva za zagovor. Svi ti razlozi su vrlo bitni za hodočasnike i vidimo da ih preko 80 % hodočasnika smatra važnima. Häselhoff⁵⁰ je radio komparativnu analizu hodočašća u Lurdu, Međugorju i Fatimi te pokazao da hodočasnici u Međugorju kao motiv hodočašća najjače naglašavaju približavanje Bogu, dok u Lurdu jače naglašavaju traženje pomoći za svakodnevni život. U Fatimi je približavanje Bogu također najjači motiv hodočašća, ali izražen u manjem postotku. Jedna druga studija analizira motive hodočašća u Međugorje i ističe dobnu strukturu kao vrlo bitnu za motiv dolaska na hodočašće. Stariji više naglašavaju motiv produbljivanja vjere a mlađi više elemente druženja i upoznavanja.⁵¹

Ljudi odlaze na hodočašće tražeći pomoć u nevolji. Zavjetovali su se zbog nečega pa izvršavaju svoj zavjet. Razlog odlaska na hodočašće je i molba za ozdravljenje od vlastite bolesti ili bolesti bližnjih. Tako vidimo da ljudi u Međugorju traže pomoć i ozdravljenje. Važnim razlogom za hodočašće 76% hodočasnika smatra nadu za pomoć u nevolji i molitvu za ozdravljenje svojih bližnjih. Zanimljiv je ovaj altruizam hodočasnika koji puno češće naglašavaju molitvu za ozdravljenje svojih bližnjih od molitve za vlastito ozdravljenje (64,9%). Ispunjenje zavjeta kao razlog hodočašću navodi 59,5% hodočasnika. To je razlog koji u ukupnome uzorku hodočasnici navode kao najmanje važan. Pogledaju li se ispitanici po zemljama, onda se vide znatne razlike. Tako Hrvati u gotovo 100% naglašavaju važnost izvršavanja zavjeta za hodočašće jer je to prisutno u tradiciji Katoličke crkve u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Osrednje važnim to smatra-

⁴⁹ Usp. B. KÖTTING, *nav. dj.*, 298.

⁵⁰ Usp. R. HÄSELHOFF, *Sinn unterwegs, Grundlegendes und Praktisches zur Wallfahrt*, Verlags-haus Taur GmbH, Thaur–Wien, 1999., 32.

⁵¹ Usp. P. POST–J. PIEPER–M. H. F. VAN UDEN, *The Modern Pilgrim. Multidisciplinary Explorations of Christian Pilgrimage*, Leuven, 1998., 173–176.

ju Poljaci, Irci i Talijani, dok Nijemci, Francuzi i Austrijanci to smatraju gotovo nevažnim.

Ispitanici su mogli sami odgovoriti što je za njih bio najvažniji motiv hodočašća. Navodili su, kao najčešći odgovor, traženje Boga, produbljivanje vjere, težnju za iskustvom milosti i potrebu za duhovnom atmosferom, nezadovoljstvo materijalizmom i traženje duhovnoga, traženje zdravlja, molitvu za zagovor i vlastito obraćenje, povratak Bogu, biti u zajedništvu s Bogom.

Analizom varijance utvrđena je povezanost sa socio-demografskim pokazateljima. Tako je utvrđeno da spol ne igra nikakvu ulogu. Dob je povezana s traženjem duševnog mira, a analizom aritmetičkih sredina vidljivo je da mlađi hodočasnici to ističu važnijim; zatim se razlikuju kod molitve za vlastito ozdravljenje i traženja oprosta. Ove razloge naglašavaju i najmlađi i najstariji hodočasnici. Naobrazba je povezana sa svim motivima izuzev traženja Boga i produbljivanja vjere. Mjesto stanovanja također je samo u nekim motivima povezano. Ispitanici iz ruralne sredine naglašavaju više važnima tradicionalne motive hodočašća, kao što su molitva za zdravlje i oprostjenje.

Jačina religioznosti je povezana s motivima hodočašća. Primjenom analize varijance nađene su statistički značajne razlike u motivima produbljivanja vjere, duhovne obnove, molitve za zagovor i dobivanja oprosta. Osobama koje su manje religiozne, odnosno koje rjeđe mole, manje su bitni ovi duhovni razlozi, a više naglašavaju tradicionalne elemente hodočašća.

Željeli smo utvrditi i statistički značajne razlike s obzirom na redovitost pohađanja sv. mise te smo rekodirali varijable na redovite i neredovite praktikante i primijenili t-test.

Tablica 8. T-test – motivi hodočašća i učestalost odlazaka na sv. misu

Motivi hodočašća		N	M	SD	t	df=412
						P
Traženje Boga	redovito	347	1,2104	0,6168	-1,500	0,134
	neredovito	82	1,3659	0,8091		
Produbljivanje vjere	redovito	354	1,2316	0,6275	-2,523	0,012
	neredovito	82	1,4390	0,8180		
Duhovna obnova	redovito	334	1,4042	0,7835	-1,442	0,150
	neredovito	81	1,5185	0,8819		
Molitva za zagovor	redovito	340	1,6441	0,9184	-1,810	0,071
	neredovito	84	1,8929	1,0868		
Nada za pomoć u nevolji	redovito	335	1,8537	1,0636	0,869	0,386
	neredovito	81	1,7037	1,0891		
Ispunjavanje preuzetog zavjeta	redovito	316	2,3449	1,4336	0,853	0,394
	neredovito	76	2,2368	1,5132		

Zahvalnost	redovito	347	1,5994	1,0019	1,951	0,062
	neredovito	85	1,3882	0,7882		
Način pokore	redovito	310	2,2516	1,3681	0,517	0,605
	neredovito	76	2,2237	1,4660		
Dobivanje oproštenja	redovito	314	2,5223	1,4348	2,042	0,042
	neredovito	74	2,0000	1,3345		
Osjećaj zajedništva	redovito	322	2,2826	1,2371	1,993	0,047
	neredovito	74	1,9730	1,2160		
Molitva za vlastito zdravlje	redovito	329	2,1246	1,2710	2,662	0,008
	neredovito	82	1,6707	1,0430		
Molitva za zdravlje bližnjih	redovito	344	1,7500	1,0337	1,760	0,079
	neredovito	81	1,5556	1,0124		
Čežnja za duševnim mirom	redovito	347	1,3660	0,8268	0,478	0,633
	neredovito	83	1,3253	0,9385		

Tablica 8 pokazuje prosječne vrijednosti o važnosti motiva i postojeće odstupanje u redovitim i neredovitim sudionika na misi. T-test pokazuje statistički značajne razlike na nekoliko varijabli. Na temelju standardne devijacije najpodudarniji podaci su u prvim trima i zadnjem motivu, tj. u traženju Boga, produblivanju vjere i duhovnoj obnovi te težnji za duševnim mirom. Na temelju aritmetičkih sredina vidljivo je da su i redovitim i neredovitim sudionicima na misi važni svi ovi motivi. Vrijednosti ipak pokazuju da su redovitim sudionicima mise puno važniji duhovni motivi, a neredoviti iskazuju veće vrijednosti u odnosu na redovite kad su u pitanju vlastito zdravlje, zdravlje bližnjih, pomoć u nevolji itd. Kad ljudi trebaju Boga, onda ga traže. Statistički značajne razlike su nađene na motivima kao što su: molitva za vlastito zdravlje, osjećaj zajedništva, dobivanje oproštenja, dakle na tradicionalnim motivima hodočašća koji su važniji onima koji ne idu redovito na svetu misu i produblivanje vjere koje je važnije onima koji redovito odlaze na sv. misu.

Na konkretno pitanje hodočasnicima što traže u Međugorju, ispitanici su odgovarali da najprije traže Boga, mir i vlastitu duhovnu obnovu. Spomenuto istraživanje hodočasnika u Svetoj zemlji⁵² u pogledu analiziranja motiva pokazuje da su upravo identični motivi religijske naravi – produblivanje i jačanje vjere – isticali kao najvažniji motiv. Oni u svome istraživanju naglašavaju razlike između protestanata i katolika. U katolika su puno više naglašeni duhovni motivi, dok je kod protestanata naglašen duhovni turizam. Upravo takvu analizu pokazuje i naše istraživanje gdje je motiv doživljaja zajedništva kod nas također puno važniji protestantima nego katolicima ($\chi^2=45,17$; df 18; $p<0,02$).

⁵² Usp. N. COLLINS-KREINER–N. KLIOT, nav. čl., 56.

Značenje pojedinih simbola i aktivnosti na hodočašću

Sredstva koja hodočasnici pomažu u postizanju unutarnjega mira su najprije sakramenti i sakramentalije po kojima susreću Boga u Međugorju: euharistija kao vrhunac, nakon toga klanjanje pred Presvetim Oltarskim Sakramentom, ispovijed i zajednička molitva. Pored toga, hodočasnici naglašavaju i važnost okoline u Međugorju koja na njih vrlo pozitivno djeluje: zajedništvo u molitvi, brdo ukazanja i Križevac.

Tablica 9. *Važnost pojedinih aktivnosti i simbola u Međugorju*

Važnost	N	M	SD	Multivarijantni test		
				Wilks' Lambda	F	Sig.
Brdo ukazanja	473	1,41	0,81	0,941	1,16	0,30
Križevac	459	1,50	0,84	0,949	0,98	0,47
Dnevna euharistija	483	1,21	0,57	0,852	3,19	0,00
Mogućnost ispovijedanja	457	1,59	0,94	0,913	1,75	0,03
Kontakt s vidiocima	452	2,23	1,21	0,863	2,91	0,00
Zajednička molitva krunice	470	1,53	0,80	0,940	1,17	0,28
Klanjanje pred Presvetim	472	1,31	0,70	0,911	1,78	0,03

Na temelju Wilksove lambde uočljive su statistički značajne razlike ispitanika s obzirom na dnevnu euharistiju, mogućnost ispovijedanja, kontakt s vidiocima i klanjanje pred Presvetim. Analizirali smo koje nezavisne varijable utječu na pojedine aktivnosti i mjesta. Vidimo da je ispitanicima jako važno Brdo ukazanja i brdo Križevac i da se statistički međusobno ne razlikuju ni s obzirom na socio-demografske podatke, a ni s obzirom na religioznost. Kada je riječ o euharistiji koja je također jako bitna, onda se tu ispitanici razlikuju s obzirom na zemlju iz koje dolaze, spol, dob, a i na poseban način se razlikuju sve varijable koje izražavaju religioznost hodočasnika. Mogućnost ispovijedanja pokazala se statistički značajnom. Nezavisne varijable koje na to utječu su zemlja iz koje hodočasnici dolaze i koliko puta su bili na hodočašću u Međugorju. Sve druge varijable nisu statistički značajne. Kontakt s vidiocima je procijenjen najmanje važnim u odnosu na druge aktivnosti i mjesta, ali nije i nevažan jer je prosječna vrijednost $M=2,23$, no velika je disperzija odgovora hodočasnika $SD=1,21$. Varijable koje su statistički značajne su također religioznost hodočasnika, kojoj religijskoj zajednici pripadaju i jesu li bili više puta u Međugorju. Zajedničko moljenje krunice je važno, ali nema statistički značajnih razlika, izuzev kojoj religijskoj zajednici hodočasnici pripadaju. Klanjanje pred Presvetim Oltarskim Sakramentom je

hodočasnicima jako važno, odmah nakon euharistije. Hodočasnici se razlikuju samo s obzirom na religijsku zajednicu kojoj pripadaju.

Već ranije smo uvidjeli da su važni motivi hodočasnika traženje Boga i obnova duhovnoga života. Željeli smo doznati kako hodočasnici doživljavaju boravak na hodočašću. Stoga su u anketi bili direktno i pitani o tome te su dobiveni sljedeći rezultati:

Tablica 10. Doživljaj duhovne atmosfere u Međugorju

Doživljaj duhovne atmosfere	F	%
Vrlo jako	321	64,70
Jako	140	28,20
Osrednje	32	6,50
Ništa posebno	2	0,40
Uopće ne doživljavam	1	0,20
Ukupno	496	100,00
Bez odgovora	9	1,78
N	505	

$$\chi^2=1,49 \text{ SD}=1,18$$

Učestalost dolazaka u Međugorje

$$\chi^2=37,885 \text{ df}=12 \text{ p}=0,000$$

Učestalost odlazaka na svetu misu

$$\chi^2=248,293 \text{ df}=20 \text{ p}=0,000$$

Učestalost molitve

$$\chi^2=117,015 \text{ df}=28 \text{ p}=0,000$$

Samoprocjena vlastite religioznosti

$$\chi^2=63,287 \text{ df}=16 \text{ p}=0,000$$

Iz tablice 10 možemo vidjeti da većina hodočasnika doživljava jako duhovno ozračje, čak 92,9% hodočasnika. Osrednje duhovno ozračje doživljavaju 32 hodočasnika ili 6,5%, dok svega tri hodočasnika govore da ne doživljavaju ništa osobito u Međugorju. Vidimo da je i srednja vrijednost 1,49, jer su na skali od 1 do 5 trebali procijeniti svoj doživljaj. 1 je značilo vrlo jako, a 5 vrlo slabo. Stoga vidimo da hodočasnici doživljavaju duhovno ozračje u Međugorju. Analizirali smo njihove odgovore s obzirom na socio-demografske čimbenike, odnosno religioznost. Za ovu analizu primijenili smo χ^2 test i uočili sljedeće statistički značajne razlike:

Uspoređujući učestalost odlazaka u Međugorje s doživljajem duhovnoga ozračja, primjećuje se da osobe koje prvi puta dolaze u Međugorje, iako u većini naglašavaju prisutnost duhovnoga ozračja, izražavaju manji intenzitet od onih

koji dolaze više puta u Međugorje. U našem uzorku je 29% hodočasnika došlo prvi puta u Međugorje. Od toga 14% osrednje doživljava duhovno ozračje. Jako ih doživljava 30%, vrlo jako 54%, dok oni koji dolaze više puta u Međugorje u 70% slučajeva navode da duhovno ozračje doživljavaju vrlo jako.

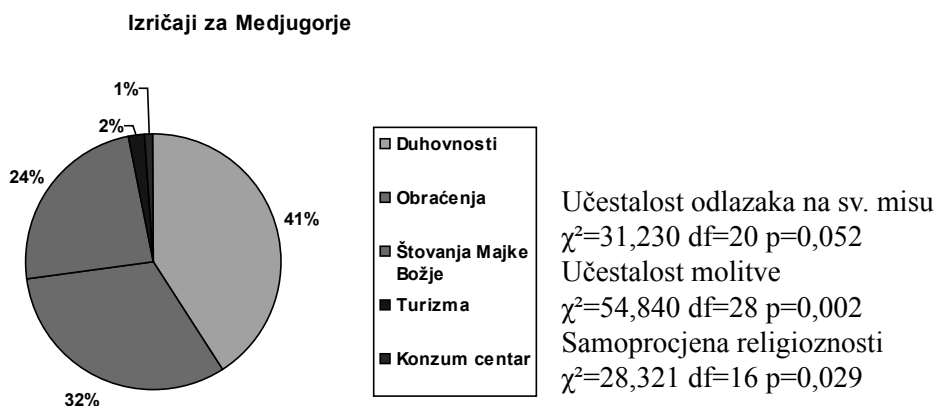
Socio-demografski faktori ne igraju nikakvu ulogu u doživljavanju duhovnoga ozračja u Međugorju.

S obzirom na religioznost, primjećuje se da oni koji češće idu na sv. misu više i doživljavaju duhovno ozračje u Međugorju. Isto je i s učestalošću molitve, odnosno doživljavanjem vlastite religioznosti. Stoga možemo ustvrditi da ljudi koji su religiozniji i više prakticiraju svoju vjeru, više i doživljavaju duhovno ozračje, a već smo ranije ustvrdili da u Međugorje dolaze u više od 80% slučajeva praktični vjernici. To su najčešće i osobe koje su s Crkvom više povezane ili su aktivne u njoj, tako da se i tu uočavaju statistički značajne razlike.

Možemo zaključiti da hodočasnici u više od 90% slučajeva doživljavaju jako duhovno ozračje u Međugorju i da oni koji su u njemu bili više puta, to doživljavaju još izraženije. U doživljavanju duhovnoga ozračja ne igraju nikakvu ulogu socio-demografski čimbenici jer sve osobe, bez obzira na spol, starost, materijalno stanje, izobrazbu i sl., doživljavaju jako duhovno ozračje. U tome je važna religioznost. Oni koji su više religiozni, više prakticiraju svoju vjeru i više su povezani s Crkvom pa i jače doživljavaju duhovno ozračje u Međugorju.

Hodočasnike se pitalo kako bi jednom riječju objasnili što je Međugorje za njih. Bili su im ponuđeni neki odgovori, ali i mjesto za njihovo dodatno mišljenje ako se razlikuje od ponuđenih mogućnosti. Hodočasnici su se izjasnili na sljedeći način:

Grafikon 1. Međugorje je mjesto:

Međugorje ima uglavnom duhovni značaj za hodočasnike (97% slučajeva). Tek 3% hodočasnika govori o mjestu za turizam i kupovinu. Od toga 41% hodočasnika govori o mjestu duhovnosti, 32% o mjestu obraćenja i 24% o mjestu štovanja Majke Božje. Vidimo da se takvo razmišljanje potpuno podudara s varijablom koja se odnosi na duhovno ozračje Međugorja.

Analizom socio-demografskih podataka i religioznosti, uočeno je da ne postoje statistički značajne razlike s obzirom na socio-demografske podatke. Razlike su nađene s obzirom na religioznost. S obzirom na učestalost posjećivanja sv. mise, oni koji najčešće posjećuju sv. misu govore o Međugorju kao mjestu duhovnosti i obraćenja, dok oni koji idu dva-tri puta mjesečno, više izražavaju da je to mjesto štovanja Majke Božje. S obzirom na učestalost molitve, nailazimo na isto. Uglavnom, oni koji više mole, naglašavaju da je to mjesto obraćenja i molitve, a oni koji rjeđe mole, govore o mjestu štovanja Majke Božje. Također, oni koji se opisuju manje vjernicima, više ističu da je to mjesto štovanja Majke Božje. To je ponovno u skladu s ranijim rezultatima o značenju Marije za život hodočasnika. Hodočasnici, iako nisu praktični vjernici, izražavaju veliko značenje Majke Božje za njihov život.

Stoga možemo ustvrditi da je opet religioznost važan čimbenik i da praktični vjernici u najvećoj mjeri izražavaju tu duhovnu dimenziju Međugorja kao mjesta mira i pomirenja s Bogom. Ovo možemo potvrditi i analizom rezultata hodočasnika koji su se sami trebali izraziti o tome koje značenje za njih ima Međugorje. Oni najčešće navode da je to za njih raj na zemlji, mjesto mira, snage, sveto mjesto, mjesto traženja susreta s Bogom uz Marijinu pomoć, mjesto susreta s Bogom, iskustvo prisutnosti Boga po vjeri drugih hodočasnika. Neki od ispitanika izražavaju da je Međugorje 'prekrasan dar' ili, slikovito, kao 'stup u Crkvi'. Za druge je to mjesto njihova duhovnoga rođenja i obraćenja, mjesto molitve i liječenja, 'pluća' za njihovu vjeru, mjesto sakramenata. Neki jednostavno doživljavaju da je to mjesto gdje se osjećaju sigurnima, kao kod kuće, i gdje otkrivaju smisao vlastitoga života, dok je za neke to 'škola vjere' ili 'apokalipsa', odnosno moderan način kršćanstva.

Značenje hodočašća za praktični život sudionika

Hodočasnici su u svojim iskazima izrazili da u Međugorju prvenstveno traže Boga, duhovnu obnovu, mir i vrijeme za razmišljanje. Manje religiozni traže i ozdravljenje. Međugorje za njih nije mjesto turizma ili odmora i traženja prijatelja. Ovo su elementi koje istraživanje u Svetoj zemlji navodi bitnima za protestantske vjernike.⁵³

⁵³ N. COLLINS-KREINER–N. KLIOT, nav. čl., 56.

Kako hodočasnici doživljavaju, odnosno kako vide utjecaj hodočašća na svoj život?

Tablica 11. Hodočasnici nose pri povratku u svakodnevni život:

Iz Međugorja nose u svoj svakodnevni život	N	M	SD	Univarijantna analiza varijance (odlasci na sv. misu)	
				F	Sig.
Duhovnu snagu	468	4,70	0,82	7,009	0,009
Nadu	451	4,52	0,91	3,895	0,050
Mir	465	4,70	0,75	0,445	0,505
Produbljenju vjeru	454	4,57	0,91	0,070	0,792
Radost	446	4,49	0,97	6,063	0,015
Sigurnost	419	4,17	1,21	0,031	0,861
Obnovu svog molitvenog života	438	4,43	1,02	0,726	0,395

Do sada smo analizirali što Međugorje znači hodočasticima i što je ono za njih, a u nastavku ćemo vidjeti kakve utjecaje ima Međugorje na život hodočasnika. Da bismo dobili odgovor na to pitanje, pitali smo hodočasnike što odnose u svoje obitelji i svoj život iz Međugorja? Hodočasnici su se izjasnili da sa sobom odnose mir, duhovnu snagu, radost, nadu, obnovu molitvenog života i sigurnost. Uočavamo ponovno duhovnu dimenziju koja je vrlo važna za hodočasnike i njihov povratak u svoje domove. Analizirali smo dobivene podatke s obzirom na socio-demografska obilježja hodočasnika i religioznost. Pokazalo se da je jedino učestalost molitve statistički značajna kod nekih varijabli, kao što su duhovna snaga, produbljivanje vjere i obnova molitvenog života. Za sve tri odrednice, oni koji redovito mole pokazali su da su te vrijednosti njima više izražene nego onima koji povremeno, rijetko ili uopće ne mole. Ovo su na neki način duhovne vrijednosti i logično je da ih više izražavaju praktični vjernici. Nadu, mir, sigurnost i radost nose u svoje obitelji svi posjetitelji bez razlike na njihovu religioznost i prakticiranje nekih religijskih praksi.

Zaključno razmatranje

Na temelju dosadašnje analize rezultata provedenoga ispitivanja na uzorku od 505 hodočasnika u kolovozu i listopadu 2001. godine, moguće je zaključiti sljedeće:

Hodočasnici su iz 33 države. Najviše je bilo Hrvata, Talijana i Austrijanaca. Nešto je manje bilo Nijemaca, Francuza, Iraca, Poljaka i Amerikanaca. Drugi ho-

hodočasnici su bili u manjim skupinama s različitih kontinenata i zemalja. Žena je bilo više nego muškaraca. Prosječna dob bila je nešto više od 40 godina. Većina je završila srednju, višu i visoku školu. Hodočasnici su najčešće u braku, a velik je broj i neudatih i neoženjenih. Prosječna dob obitelji iz koje dolaze je između tri i četiri člana. Hodočasnici dolaze češće iz urbanih sredina, većina je zaposlena i dobrog su materijalnog statusa. Na osnovi dosadašnje analize rezultata o religioznosti možemo konstatirati da u uzorku prevladava 90% katoličkih hodočasnika, a tek manji postotak su druge vjeroispovijesti, kao što su evangelici, grkokatolici i pripadnici nekih azijskih religija. Neznatan je broj onih koji ne pripadaju niti jednoj religijskoj zajednici.

Religioznost hodočasnika na temelju religijske prakse, kao što je učestalost molitve, odnosno pohađanje sv. mise, pokazuje da preko 80% hodočasnika moli dnevno ili više puta dnevno, a i sudjeluje na misi tjedno ili više puta na tjedan.⁵⁴

Kada je riječ o samoprocjeni religioznosti, hodočasnici se također izražavaju u više od 80% slučajeva religioznima.

Osim religijske prakse i samoprocjene religioznosti, doznali smo i njihov odnos prema Crkvi kao instituciji, odnosno o njihovim aktivnostima u nekim crkvenim ustanovama i župnoj zajednici. Većina se osjeća jako povezanima s Crkvom; kada je riječ o aktivnostima onda je to manji udio, ali ne neznatan, jer je više od polovice hodočasnika aktivno unutar Crkve ili je izravno uključeno u neke crkvene organizacije.

Najvažniji motivi njihova hodočašća su: traženje Boga, produbljivanje vjere i osobna duhovna obnova. Komparativna analiza motiva hodočašća u europskim marijanskim svetištima dala je identičan nalaz za Međugorje.⁵⁵ Navode i druge razloge koji su im također važni: zahvalnost Bogu, pomoć u nevolji, molitva za zagovor, za unutarnji mir duše, molitva za duševno i tjelesno zdravlje svojih bližnjih i vlastito. Hodočasnici, koji prakticiraju svoju vjeru, više naglašavaju potrebu duhovne obnove na hodočašću i rasta u vjeri, dok manje religiozni više naglašavaju molitvu za zdravlje bližnjih i vlastito zdravlje.

Hodočasticima Marija ima važnu ulogu u životu i traže njezin zagovor. To više izražavaju hodočasnici koji su manje religiozni, dok praktični vjernici imaju različita viđenja oko uloge Marije u njihovu životu: nekima je jako važna, dok drugima manje. Svi je doživljavaju u Međugorju kao kraljicu mira i općenito izražavaju važnost unutarnjega mira i prisutnost mira u Međugorju.

Samo je mjesto Međugorje za njih mjesto mira i susreta s Bogom i susreta s Marijom. Oni upravo žele u svoje obitelji ponijeti tu duhovnu unutarnju snagu

⁵⁴ Identični rezultati su i u kvalitativnoj studiji na hodočasticima u Lurdu; usp. J. DIERKES, *nav. dj.*, 271.

⁵⁵ Usp. R. HÄSELHOFF, *nav. dj.*, 32.

mira i zajedništva s Bogom kako bi njihovo svakodnevno djelovanje bilo prožeto mirom i zajedništvom s Bogom. Hodočasnici koji redovito prakticiraju molitveni život, npr. molitvu, više naglašavaju duhovne vrijednosti koje nose sa sobom u svoju sredinu, a to su produbljivanje i obnova vjere i molitve. Svi izražavaju, bez razlike na religioznost, da u svoje obitelji nose mir, nadu, radost i sigurnost. Sama okolina Međugorja ima važnu ulogu za njih jer je to mjesto gdje mogu osluškovati Duha, a duhovni susreti vjerničkog zajedništva su od neizmjerne važnosti pa navode sakramente, osobito euharistiju i ispovijed.

Stoga je moguće zaključiti da hodočasnici dolaze s duhovnim motivima u Međugorje i tamo dobivaju odgovore na svoja traženja. U zajedništvu slave sakramente i međusobno se potiču. Raspoloženje okoline pogoduje duhovnomu ozračju i vuče ih Stvoritelju svih stvari. Oni pronalaze u svemu tome mir i radost života što žele sa sobom ponijeti u svakodnevnicu i to im daje snagu i sigurnost. Sve to pogoduje obnovi njihova duhovnoga života i rastu vjere, što ih potiče da uvijek nanovo svraćaju na vlastito vrelo ili »pluća« za njihov vjernički život, kako su se neki od njih izrazili.

Ovo je istraživanje rađeno na prigodnome uzorku i došlo se do zaključaka o obilježjima hodočasnika i njihovih motiva za hodočašće, odnosno onoga što su susreli na hodočašću i što nose u svoje obitelji. Smatramo da bi bilo dobro dublje se pozabaviti ovom problematikom budući da su istraživanja općenito rijetka. Trebalo bi provesti longitudinalna ispitivanja i utvrditi neke činjenice vezane za hodočašća kao oblike ponovnog otkrivanja »svetoga«⁵⁶ u sekulariziranom i potrošačkom svijetu. Stoga bi ovo bilo polazište za daljnja sustavna istraživanja, i to konkretno u Međugorju, gdje neki hodočasnici dolaze vrlo često i uvijek nanovo.

Summary

CHARACTERISTICS OF PILGRIMS IN MEĐUGORJE – MOTIVES AND MEANING OF PILGRIMAGES

The article is founded on the theoretical theological, social and psychological re-questioning of pilgrimages based on research conducted to date. Most of the research conducted is by German or English speaking regions seeing that this type of research is virtually non-existent in Croatia. Literature generally notes that research of pilgrimages is quite rare. The aim of this article is to investigate the characteristics of pilgrims, their motives to pilgrimage, the specificity of pilgrim sties and the influence of pilgrimages on

⁵⁶ Usp. I. LEUTAR, *Wiederentdeckung des 'Heiligen' am Beispiel des Wallfahrtsortes Medjugorje. Dissertation*, Karl-Franzens-Universität, Graz, 2004.

every day life. The article is based on research conducted about Međugorje on a sample of 505 examinees in 2001. Examinees came from 33 countries. Data was collected via a semi-structured questionnaire translated into eight languages. The examination was conducted in two different periods: summer – more frequent; and October – quieter periods. The sample was appropriate. The questionnaire was completed anonymously by pilgrims who wished to do so during their afternoon rest period in the near vicinity of the church. Data was processed with the application of simple and complicated statistical methods. The intention was to analyse to what extent the results obtained were connected to the religiousness of the pilgrims themselves and socio-demographic characteristics.

The religiousness of pilgrims was analysed by the frequency of religious practise such as going to Holy Mass, how often they prayed personally and self-evaluation of their own religiousness. The results showed that they were most often practising believers and they mostly belonged to the Catholic Church but there were other religious beliefs represented too. Pilgrims believe that Mary has an important role in their lives and seek conversation with her. Their active participation in the parish community is narrowly tied to their religiousness. The motives of their pilgrimage are of a spiritual nature: searching for God and renewing their spiritual lives. Some other comparative research also for Međugorje gave identical motives for pilgrims. There were other important motives: to thank God; seek help in distress; prayer as conversation and internal peace for the soul; prayer for spiritual and bodily health for their loved ones and themselves personally. The activities and locality of the actual place was very important, particularly the Eucharist and other sacraments. For them Međugorje is a place of peace, a place to meet with God and Mary. The influence on their every day lives was spiritual renewal that strengthened their practising their faith. However, everyone without a doubt stressed that it brought them peace, hope, joy and security. Socio-demographic factors such as gender, age, education, marital status, material status, size of the town they come from did not significantly influence their motives to pilgrimage and what they experienced. The more decisive factor was their level of religiousness.

This article gives an insight into some of the characteristics of pilgrimages and pilgrims today. As such, it can be used as a starting point for further systematic research about pilgrimages that are rarely presented but are vital to rediscovering the »Holy« in a secularised world.

Key words: Međugorje, pilgrim, pilgrimage, site of pilgrimage, motives for pilgrimaging, activities.